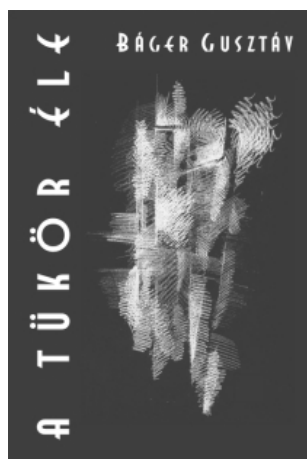

Báger Gusztáv: A tükör éle

Tiszatáj Könyvek
Szeged, 2005
116 oldal, 2200 Ft

„De hát a részletek, mondom, a macskák. Bár a törvényhez képest kétségtelenül csak bodros buborékok. Elfújni-való szőrpamacskok, árvízben úszó, bukdosó parókák.”

(Nemes Nagy Ágnes)

„Melegétől fellazulnak mind a rostok:”

(Báger Gusztáv)

A tükör éle (Szeged, Tiszatáj könyvek, 2005) Báger Gusztáv kilencedik kötete. Már első kötetei is figyelemreméltó kritikai visszhangot váltottak ki. Oravecz Péter a *Magánterem* (2000) kapcsán „a végső bölcsességek és a fiatal üdeség összemosódását” emeli ki („Se nem édes, se nem sós, mint az óceáni folyótorkolat – ez a víz különleges élőlények otthona.”), Tandori Dezső avantgárd ösztönöket emleget, tárgyköltészetet szövegalkotással, s *koherens*-ként ajánlja e legújabb kötetet is, mint ahogyan az első kötet megjelenésekor is (*Örök párbeszéd*, 1996) így hangzik az olvasótársnak szánt instrukció: „Tessék végigmenni a kötetten.” Grecsó Krisztián egy „gyanús sorozat” darabjaként közelít a *Vizrajzhoz* (1999), és már ő is számol: Báger Gusztáv 1938-tól 1996-ig várt verseinek feltűnésével.

A nyitóvers, a *Mindent vissza* is jelzi, hogy itt nem haláltánc lépésben, körkörös ismétlésekbe botolva haladhatunk, hanem: „mosolyba mosolyt / fagyot a fagyba” nézünk. Bágernél látványból látványba oltás történik, eksztatikus megmerevedésből kimerevítés, s míg a Pilinszkyt idéző ikoni intenzitás, a mozgó mozdulatlan az eddigi kötetek lendületes előrehaladásában is jelen volt, *A tükör éle* vette a bátorságot a lassításra. Báger eddigi verseskötetei kapcsán a kanonizációs összehasonlítások alkalmával sokan említették már többek között József Attilát, a kései Pilinszky Jánost, Juhász Ferencet, Baka Istvánt, Orbán Ottót, vagy Parti Nagy Lajost, Kovács András Ferencet (stb.), mégis *A tükör éle* kötetrendezésénél leginkább Nemes Nagy Ágnes prózaverseinek egymás felé dőlése érzékelhető. Pontosabban a macskák „bátorsága,” akik mernek járni-kelni a versek között: „telekhatárt nem ismerő / három betörő: / a kutató a macska a tolvaj,” s mivel a narrativitás Bágernél megengedhető, a *Téli dal* versszakait idézem:

*Kimentem éjjel a folyosóra,
egy macska pizsamában látott.
Az első hívó szóra
átugrotta a palánkot.*

*S mert halála kékre bántott,
lassan telik minden óra.
Ráejtek egy csokor virágot
A páncélos ünnepi óra.*

Az új kötet legjellemzőbben jelenlévő konstrukcióját példázza az idézett vers, ugyanis a bágeri vers akkor a legjobb, amikor elfeledkezik a meztelen dikcióról, nem beszél, s egyfajta avantgárd (vagy sem) ösztönből találkoztatja, összeütközteti a puha, egymásba már-már áttűnő látványokat a fagyott, dermedt, dadogva kitarított *durva* retorikai felülettel.

Báger Gusztáv különben az Állami Számvevőszék Fejlesztési és Módszertani Intézetének főigazgatójaként dolgozik, gazdaságtudatói szenvedélye volt hogy különböző rendszerelméletek felé irányította és írt már ehhez az aktivitásához köthető konferencia-verseket is. Mindez persze akkor válik izgalmassá a művészet oldalán, amikor – bár Báger értelmezői illetve maga az alkotó is olyan neveket találnak ki rá, mint esszencia vers, kódvers vagy gyök-vers – az „építészeti elszegényedés” mintájára (idézet Báger Gusztávától) létrehozza a fogyasztói verset az olvashatatlan vers korszakában. (És nem véletlen, hogy Bágert annyiszor beszéltek prózában – ld. az elmúlt években és a közelmúltban vele készült interjúkat.)

A *tükör éle* első ciklusának, *A bohóc kihallgatásának* verse a *Dada*. Az új vizuális rend látványéhségében Báger az introvertált költő banalitásba emelt hangját kölcsönözve, körítései, ráolvasásai, rejtvényversei és szekvenciái által, non sens játékaival elaltatja ösztöneinket. A fallosz is ártalmatlanul pihenő vadász („TOTOmpa lándzsás férfi szobrok), s ekkor, az alvás tompultságában támad a dadaista pedofil: HOHOsszan vágott szemfenéket / MEMEg vadított magvakultat”. A tárgyvers bágeri sajátossága ez, a tárgy még működésében való kiszakítása, a kontempláció igényével a megvakítással történő felélesztés, élve boncolás, a törvényes együgyűség (EGYEGYütt). A *Dada* dadogása más nyelvi kontextusba helyezi a verset, a dadának (dadusnak) ebben az új rendben kell táplálnia a nyelvhasználóit, kiszolgáltatottjait.

Az *Átverés* a *Dada* gondolati láncának része, a kötet első képverse, s geometrikus idom-metamorfózisával az igazi fogyasztói vers, ugyanakkor már idézi a *Becsapottakat*, valamint a cikluscímadókat is. Az *Átverés* négy strófája (melyből a második: „Színes, kerek, szép, / fényes. / Bevesszük”) egy három oldalról bekeretezett, nyíllal ellátott területre került, míg egy gyerek-mondóka kis részlete külön elemként csüng alá a négy strófa vonalán. A rejtvény kritikai felfejtése nélkül azért annyi itt elmondható a versről, hogy a képvers megkövetelt idomait felbontva az almatest eredendő fogyasztói cikként álcázódik, s az átverő közelség („Ismerjük / ismeretlenül.”) ugyanúgy mély élményeket, valóságnak tűnő fikatív nosztalgiát kínál – csak fogyasztásként.

Az örök pedofil, aki egyszerre támad és olt(at) az átverő közelségben, valójában tartamokat egyesít: „Kislány-tokban férfi tőr, / oltatlanba oltó ág.” A tükör térhajlítása, a mozgó háttér időkonstrukciói, a macskák settenkedései („villám-cirmos cikázások”) különös, a kötet kiemelkedő vershármását alkotják az első ciklus jelölésében. A három vers a *Tükörképek I*, a *Csendélet* és a *Tükörképek II*. A Pilinszkyt idéző *miféle pupilla fókuszában égünk* képiségét a fallikus kimerevítés előtt kitáguló pupillájú kislány vizualizálása bravúros behelyettesítés, tudatos vagy sem, hiszen tapasztalat és hallgatás összekapcsoltsága fogalmazódik meg, s a tükörben így férfi és nő egyként van jelen – a szeretkezés ütemére

(„jól bevált nomád taktika”); „Tapasztalatok kócéval / tömődik napra-nap.” A *Tükörképek II.* darabja már az eksztatikusban érzékelést és a vizualizált mozgást követő tükör-szakasz, a visszatérés az egyhez, de a kötetben előtte a *Csendélet* bekeretezettségét Báger egyszerűen feloldja egy fallosz portréjával, illetőleg képversével. A két változtatható kép (tükörkép) közé beékelte „mosolyba mosolyt” szituációja (megidézve Mona Lisa androgunitását is – a sorok itt nem idézhetők formájuknál fogva) a bágeri verstechnika szerint alakul: szöveg oltódik be sikeresen egy képbe. A beoltás közben persze az eksztatikus áttűnés helyett, a testtudat eltűnésével a művészeti élmény egyenrangúsága tűnik fel (a hegedűtest és Leonardo da Vinci). (S ha a nem idézhető sorok miatt nem meggyőző az érvelésem, ld. a *XXI. századi történet* című verset, amiből egyértelműen kiderül, milyen narratíva is illik a százhhoz.)

A jól sikerült versek közé sok túl kicsi játék is került. A *Látvány* című verstől aztán megszületnek az önkritika és a kétség(esség) versei. A „(b)rekedést” követően (a *Medáliát* idéző *Látványból*) az *Első villamos*, vagy az *Asztalon felejtett világ versei* közül az *Akár*, a *Téli dal*, valamint a József Attila-apokrif (*Dúdoló Fejtő Ferencnek*) már visszatálnak a bágeri „durvaság” esztétikájához, ugyanakkor meg is változtatják az eddig kapott látvány fogalmát. Itt dada helyett a nő mellei belesimulnak a látásba („nyurga lányos kéz / vitorlát bont a bolt előtt / lobogó árnyékban / fagylaltok mellei” – *Tér – főleg nőkkel*), a nem-elfedések és az átlátszóság rizomorfikus szerkezetei jelennek meg. A József Attila-apokrif egyik sora pedig – „befalnám vacsorád maradékát” – egy jó versműködőt, nyers önkanonizációs transzparencia: Bágernél ha Pilinszkyt sejtünk, ott van közvetlenül mögötte József Attila, ha Nemes Nagy Ágnes, akkor a Nyugat folyóirat babitsos nemzedéke, és folytathatnánk tovább.

Bakonyi Dornika